

Bárki nem lesz Szép Ernő

Szörnyen álmatag, bár lényegében csak olyan átlagosnak kinéző kedd délelőtt volt, az utakon mégis alig lehetett haladni. Honnan hová tart a sok autó, dohogott magában. Mégis, hová lehet itt tartani? Hogy mitől, az még rendben van, de, mégis, hová? Itt. A műszakváltás már megtörtént, az éjszakások vagy kedvenc kocsmáikban ültek, pultot döngetve, vagy a szomszédasszonyt lapogatták-tapogatták-döngették, nem nagy kockázatot vállalva; pongyolás asszonykájuk direkte pártolta a rendszeres éjszakás műszakot a pótlék miatt. No meg ő is jobban ráért a két gyerek mellett az alkalmi késő esti hancúrokra. Meglehet, voltak sejtései a szomszédasszonnyal kapcsolatban, bár elképzelhetőbb volt számára uracskája megbonthatatlanul szoros kapcsolata a fröccsbeöntéssel...

Hát ez körmönfontnak korántsem nevezhető tájkép a nyolcvanas évek hajnaláról, vagy inkább annak kedd délelőttjéről, legyintett; amolyan lerágott csont, regénynek sovány háttér, tárcának flegmahang, kisprózában legfőljebb bohózat-tapétaként állna meg korunk hőse mögött, rágta-forgatta magában a fölötöltt téma variánsait, mert valamin tépelődnie kellett, ha nem akart káromkodni. Túl lassan araszolgattak előre, s ez idegesítette, ez a lassú tempó, ami azért, ha kell, rá tud fordulni az emberre, szőtt körbe egy bekezdésnyi lehetőséget; ha már őről az agy, akkor bizony elkezd nyáladzani, pláne abban, aki ebből él.

Avagy szeretne ebből élni, harapott kis híján nyelvébe, már csak megszokásból. Hogy el ne kiabálja. A kor szava még nem hang, csak hangoskodás, hiába katognak mást az írógépek, nem értve s látva a belőlük szőtt, de tagadásba rejtett iróniát. Viszont azok között könnyebb lenne haladni, mint itt, morgott tovább, közben némán átkozva magát. Miért vállalkozott erre az útra? Miért, miért, mert nem tűnt fárasztóan nagy dolognak, sőt, az ok hallatán örömmel ült be az autóba.

Amikor öreg barátja rátelefonált, s megkérdezte, felvinné-e őt a János Kórházba, hogy meglátogathassa ott betegeskedő íróársát. Meg is nevezte – s a név hallatán élénken mondott igent. Hiszen szívesen találkozott volna az általa rég halottnak hitt legendával, a harmincas évek kiváló erdélyi költőjével. Az volt fél évszázada, és most, most? Értik-e még itt a nagy veszteségekből fölcsapó hexametereket, variálta az újabb mondatfoszlányt, s a költőtárs tegnapi kifakadására gondolt: jön-

nek, csak jönnek, telepsznek, az egyik már itt szerkeszt, a másik ott; végül mindent elurálnak majd, ők fognak tanítani bennünket, köpte a szavakat indulatosan, hallottad, hogy az mekkora lakást kapott, én meg nyolc éve a paneltorony másfél szobájában szorongok, már mindentől szorongok, érted, nézett rád, s amikor te – békíteni próbálva benne a pia szülte egyre nagyobb összeomlást – úgy folytattad, hogy persze, lakást a *dolgozók* házépítő szövetkezetében, akkor rád borította a korsót, persze, már üresen, és kirohant a kocsmából. Ideje volt, mi tagadás, unta ezeket a semmiből sehová ellebegő beszélgetés-imitációkat, amikor a szavak, mint spórafelhő, keringtek hol erre, hol arra, s bár szabadnak tündek, igazán ők voltak gombostűre tűzve, nem mi, s halódunk azon vég nélkül, s ezt a csömört, minek is nevezik, kalapálta-cizellálta tovább, még csupán fejben, a billentyűket.

Már nem mi. Még mit nem. Még nem mi.

Mi lenne, ha nem tenném ki az ékezeteket, ötletelt tovább, lehet, hogy Gyuri rögtön átmenne György elvtársba, s számonkérné a Márai-utalást? Vagy elsunnyogná, Julival kijavíttatná, mert nem merné bevallani, hogy olvasta a Halotti beszédet... Mármint azt a verset, bár meglehet, hogy az isá por és homou se mond már neki még annyit sem...

Hopp, vigyázni. Egy pillanatra úgy tűnt, a karaván meglódul, de végül a sor csak rátorpant az aszfalra. A kis szünet mindenesetre meghozta az Öreg beszédes kedvét. Eddig csöndben, de nyugtalanul mocorgott mellette. Most mesélni kezdte: kintről – érted, odakintről, nyomatékositotta – kapott egy levelezőlapot, amelyen – egyebek között, érted – értesítették az Író itteni kórházi ápolásáról. S kérték: föltétlen látogassa meg. Mintha erre külön kérniük kellene, motyogta dicsekvő indulattal, hogy azért őt külön, külön őt, értesítették, majd azt kezdte számolgatni: mikor is találkozott vele utoljára.

Van már vagy húsz éve annak, jutott végül eredményre. Egy íróküldöttség tagjaként, Erdélyben. Hallgatta őt, s elmosolyodott. Újra átfutott rajta fanyar, sajnálkozó, a másokra haragvó szégyennel kevert szomorúsága. Mert tisztelte Öreg barátját, mindig szeretettel hallgatta emlékeit; de mélyen belül dühítette az őt körülvevő kortársi közöny. S még inkább az a küzdelmes iszapbirkózás, ahogy ez ellen ágnak – mint ő is – az elfeledett kísértetek; mintha nem látnák, hogy már a bárkik licitálnak múltjuk rangjára, méltóságára. Mint mindig, ma is, és tegnap is, istenem, mennyi ilyen árverést éltek át, értek meg, törött cserepekre hullott korok dölyfös pöffeszkedéseit élve túl, s szédültek a következő értéktemetőbe. Meglehet, ezért nem igyekeztem én sem annyira tagjává válni a szövetségnek, bólintott a felöltő gondolatra, bár a kérelmet már beadhattam volna. Nem ért annyit, nőhetnek a gyűrődés lehetőségei, a számára eddig fölöslegesnek gondolt találkozások terhes kötelességgé, mi több, kötelezettséggé válnának, ráadásul azonnal lenne, aki azt lesné, ki mellett, mi mellett kötelezi el magát. Minek belépni, jutott eszébe a mellette ülő Öreg kortársa, aki azért tag volt, bár szerény

szorgalommal, az motiválta ebben csak, ahogy neki mondta, halk cinizmussal, hozzátéve, hogy ő is idézi valakitől: minek belépni, temetnek, utaztatnak, s néha emléktáblát avatnak, vagy koszorúznak.

De mégis – utaztatnak. Abból lehet valami. Olykor íróküldöttség tagjaként eljutni külföldre, nagy szó ez az öregség egyhangú, szürke létezésében; a könyvet még csak-csak kiadják, de bemutatót legfőljebb, ha akkorát érdemel, mint a fiataloké: hármat-négyet összevonnak, s a közönség rátok csodálkozik. Nézzenek oda, ti éltek még? S ők büszkén mesélik a halálos kór halálát, majd később mégis elmaradnak a közgyűlésről, ahol pedig a nevükkel kezdődik az aktus; szerencsés esetben alig kevesekkel kell osztozniuk azon az egyperces némán, amikor előbb elmondják, kik mentek el a legutóbbi óta. Mert a kór talán legyőzhető volt, de a kor mindig halállal végződik. S van, hogy azzal kezdődik, gombolyította tovább Gábor a mondatot – jó mesterek mondták már neki addigra, hogy a kor haldoklik, ha tudsz, lépj el a vírus elől. Haldoklik – hiába kattognak mást az író-gépek.

Ő még bízik, vagy legalábbis valahogy jelen akar lenni, nézett egy pillanatra az Öreg felhevült arcára. A már klasszikusok valahai famulusa, aki, ha nem is ért föl a Parnasszusra, de mindig derék közkatonája volt annak az irodalomnak, amely igazán sohasem fogadta be. Féltucatnyi könyv, egy sereg, fiókban őrzött s gestusokból szőtt magánlevél, hébe-hóba meghívások az Írószövetség közgyűléseire – a már eleve nem mellékelt hozzászólási jegy nélkül. Ennyi.

S egyetlenegy íróküldöttségi utazás Erdélybe; amelyről már percek óta mesél, izgatottan mocorogva az ülésen. Hogy ki mindenkivel találkozott ő ott, akkor, és milyen szép volt, amikor a Költőt – akihez most igyekeznek – emlékeztette: már találkoztak, réges-rég, fiatalon, amikor amaz az ő mestereit kereste fel, Pesten, és a beszélgetéseiken maga is részt vehetett. És bár mások is voltak a küldöttségben; e *mások* szó hangsúlya színészfölvételi rosták legkegyetlenebb föladata lehetne; e másokkal a Költő aznap szóba se' állt. Együtt idézgették föl a talán sosemvolt ifúságot. Amikor.

És ott aludtam, nála, folytatta az Öreg, hangjában egyre növekvő izgalommal, és hajnalig cujkáztunk, és, és, kereste tovább memóriája morzsát; és vajon most rögtön megismer-e, hallgatott el végül, komoran tűnődve. Közben, ha komótosan is, de fölérték a hegyoldalra. Miközben leparkolt, az Öreg előkereste a gyűrött levlapot. Na, itt van: C épület – a kórteremszám el van mosódva. De majd megmondják.

A nevet az épület egyik osztályán sem ismerték. Végigjárták a három omló vakolatú, repedt járólappal teli szintet; nővérek és orvosok sorát kérdezgették, úgy lobogtatva a levlapot, mint egy fontos, életbevágó küldetés dokumentumát. De a név mindenki előtt ismeretlen volt. Sohasem hallották. Úgy tűnt: hiába fokozódik az Öreg izgalma, indulata. Nem is nagyon értette barátját, nyugtatni

próbálta, ha nincs, hát nincs. Közben meggyógyult, biztatta. De itt kell lennie, dühösködött az Öreg.

Végül benne rémlett föl: de hát mi a Költőt keressük, pedig lehet, hogy nem is úgy van bekönyvelve. Nem az írói, hanem a polgári nevével. Ami az útlevelében áll. Persze, kapott társa mohón a lehetőség után, megkönnyebbülve csapva homlokára: dejszen végig a civil nevét használta! Hí de bolond vagyok! S máris mondta a másik nevet a főnövérnek. Ilyen betegünk van, felelte az gyanakodva, a kettesben, az első emeleten. De hát eddig nem őt keresték!? Ő az, magyarázta neki, miközben az Öreg már lódult fel a lépcsőknek, csak mi az írói nevét mondtuk eddig. Tudja, az a bácsi egy nagyon híres erdélyi író. Igen? – vont a meg vállát közönyösen a főnövér. Érdekes. És vannak könyvei magyarul? Érdekes. No, mondom, ott fent megtalálják.

Mire utolérte az Öreget, az már a kétágyas kórteremben állt. Meredten nézve az alacsony lábú pótágyon fekvő, csont-bőr, talán, ha negyvenkilós, eszméletlen férfit. Egy betegtárs az ablak mellől magyarázta: nincs már szegény magánál, napok óta. Ki tudja, mi tartja még életben. A lelke kész, de a teste még maradna. Bár nem szól akkor se, ha magához tér pár percre. Néha bejön egy rokona, de azzal sem beszél.

Közben a Költőnek megrebbent a szemhéja. Az Öreg, mint akibe áramot vezettek, úgy hajolt fölébe, és kiabálni kezdett hozzá: én vagyok itt! Megismersz? Nálad aludtam! A konyhában! Húsz éve! Megismersz? Megismersz? Majd tébolyultan nézett körül, papírlapot keresve. Írok neki, szólt, hátha el tudja olvasni! Mást nem találva, a szomszéd ágy lázlapjának hátuljára írta föl, sietősen, nyomtatott betűkkel: most lesz a magyar írók szövetségének közgyűlése. Szombaton. Üzenj valamit az erdélyiek nevében. Én majd fölolvasom!! A táblát a Költő arca elé tartotta, miközben hangosan ismételte a leírt szöveget, rángatva, rázva az ágyat, markolva a Költő erőtlen vállát, kis híján rázuhanva annak magatehetetlen testére.

És ő csak állt, meredten, remegve valami kusza, érthetetlen, de a szíve mélyéig hatoló fájdalomtól. Nézte az ágyon fekvő, újra eszméletlen, lehunyt szemű Költőt, aki maga a csontig csupaszított, gúzsba kötött, pányvára vetett Erdély volt, s aki mindent legyőzve visszatért a halálból, de itt ezt senki sem tudja róla, s most itt fekszik valami pótágyon, este a nővérek majd összesúgnak-búgnak, hogy a bácsinak a kettes hármaspótján még magyarul is kiadták a könyveit, egy fura emberke mondta ezt, az a kiabáló, ágáló, mindent megpróbáló Öreg, aki nem is a régi emlékek okán jött el, hanem azért: üzenetet vihessen. Szólhasson és oly hosszú idő után újra szerepelhessen majd az írótársak előtt, szombaton, de ennek lehetőségét épp most tépik szét, itt, egy kórházi ágyon; viszi magával egy elfelejtett haldokló az elfelejtett Öreg másodpercnyi életét. Nővérek jöttek, szigorú föllépéssel, föleszmélt, magához tért; s együtt lassan-lassan a folyosóra tuskolták

az Öreget. Nem kellett hozzá komoly erőfeszítés, lehiggadva, csöndben, szinte megsemmisülten jött velük.

Csak a kocsiban szólalt meg újra: csupán annyit akartam, hogy küldjön egy nyilatkozatot. Egy üzenetet. Amit fölolvassok. Akár csak annyit: fiatalok, még itt vagyunk. Még itt vagyok. És szólhassak, valami fontosat. Aztán kattoghattak volna tovább az író-gépek.

A ház elé értek. Elkészönt az Öregtől, majd visszatorolt a nem csökkenő, hisztérikus forgalomba. Szinte öntudatlanul húzódott a városból kifutó, a sztrádára vezető sávba. Ahogy kiért, padlóig nyomta a gázpedált, nem érdekelte az sem, ha lemeszelik. Csak gyorsan, nagyon gyorsan maga mögött akarta tudni a várost, maga mögött hagyni ezt az életet, nem akart aszfalra torpanó napokat, éveket számlálni, tűnődni megfelelő mondatokon, bekezdéseken, nem akarta kitenni az ékezeteket a dísztelen, széthullott, ostobán vigyorgó s vicsorgó szavakra, soha többé nem akart húzni azokból, semmit nem akart többé, csak padlóig nyomni a gázt, padlóig nyomni, és elhúzni innen, mielőtt őt nyomja ez az egész a padlóra. De hát – nem menekülhetsz, tudta jól. Immár mindenütt rosszabb lenne. Együtt-itt maradj-kelj-halj, ha végül egyedül.

Kora este volt, mire lehiggadva visszafordult. Otthon Kata szokásos és indokolt – hol voltál? – kérdésére sokáig nem válaszolt. Volt valami a bölcsiben, kérdezte végül, s persze, volt, de nem tették, még, szabadabbá a lelkendező mondatok elkészülő gondolatait. Akkor elmondod, hagyta félbe a harmadik történetet Kata. Bólintott, és mesélni kezdett: tudod, volt egy nagyon jó magyar író. Már rég meghalt, ma alig ismerik. A háború után, ha találkozott valakivel, mindig úgy mutatkozott be: Szép Ernő voltam. És? – kérdezte, inkább aggódva, a hosszúra nyúlt csöndből is megértve valamit, Kata – ezt most miért mondod?

Nem tudom. Nem tudom. Csak úgy eszembe jutott. Hogy az ő nevét tudom, és nagyon sokáig fogják tudni, és követni, is, néha ezt remélem, hallgasd, milyen erővel mondja ki, hogy *A Földre felhőkből tekints, Te légy az isten, hogyha nincs*, hallod, milyen erős szépség ez, keresgélte szavait, igen, és mennyi barbár koron, mennyi rontó évtizeden gázolt át a szépség, és közben mennyi névtelen bárki rontott rá, és rontaná, rombolná, azóta is. Hogy mennyi senkivé lett senkiföldi bárki próbálta eltaposni, hallgatott el végül. És elmesélte a napját, és ágyba bújtak, és – akkor éjjel – nem ébresztette föl őket valaki. Akinek szintén nem volt egyszerű döntésekkel teli napja, a végül csak elmesélt történetek tanúsága szerint. És aznap este így aludtak bele mindannyian gyönyörűen szép álmaikba; a koravén hajnalok gyönyörűen szép álmaiba.